

tudomást, Dávid Lajos munkájában pedig igen szerencsés magyarázattal, vonzóan, szinte érdekfeszítően kapja meg az olvasó az ismertetést és méltatást. A matematikai mag azonban úgy szólva beburkolódik a hamvas gyümölcsbe: a két hatalmas életnek változatos, mélyen tanulságos részleteibe.

Az eleven leírás elvisz bennünket az ifjú Bolyai Farkashoz, a Burschok duhaj mulatozása közé, de a lángelme megmarad ott is okosan filozofáló szemlélőnek; a hajón mulatók közt fel lép az erény védőjének; látjuk diákjai közt szeretettel és magát megkedveltetve forgolódni s mi is vonzódunk hozzá, midőn almaszüretének árulásakor anyagi helyzetén akar segíteni és — szétosztja az almát a vágyakozó kicsinyek közt.

A hamvadó lángból kitör az új, gyermekkorában is tüneményes matematikai tehetség, Bolyai János. Megható, hogy midőn a felső tízezer alig mozdul meg a talentum tanulmányainak támogatására, akkor szegény házitanítója erején felül küld szeretett tanítványának 40 rhenus frtot. Aztán jó a tragédia: János megelőzte korát munkájával. A legnagyobb dícséret, de a legszomorúbb sors.

Végigkísérjük a Bolyaiakat szenvedésükben, amelyben nem volt utolsó az anyagi gond. Ez okozza, hogy Bolyai Farkas pályázik az erdélyi kamarai erdők főfelügyelői állására, áttanul saját praktikus tudása mellé 40 erdészeti munkát s a Habsburgok udvari kamarája kinevez helyette egy galíciai erdőmestert. A pálya vége felé közelít, a szoba bútorzata közt ott áll a koporsó, de az utolsó sóhajok nem ridegen, magára hagyatva hagyják el a nagy ember ajkát: tanítványai felváltva öröködnék mellette éjjel is.

Bolyai János még ittmarad; várja az elismerést, de méltánylás helyett hozzá lép a gond s keserűen fakad ki a 48-as idők árdrágító hiénái, „a krajcár-isten imádók“ ellen. Emberi szemek elől eltűnik örökre, kép nem marad utána, de óriás szellemének vonásai ott vannak az *Appendix*-ben.

Bárki azzal a hittel veszi kezébe a könyvet, hogy belőle a Bolyaiak matematikai munkásságából talán megért valamit; de a könyv nemesek ezt a várankozást elégíti ki, hanem *életművészetre* tanít s ifjúságunk is a legnagyobb értékeket merítheti belőle.

—cs —ő.

Geréb József: A görög szellem Európa kultúrájában. (Kultúra és Tudomány. 35. sz.) Budapest, 1921. Franklin-Társulat. (223 l.)

Az egészséget testi, szellemi és lelki vonatkozásban rendszerint csak a beteg ember becsüli meg. Szintúgy a népek. Ebből a nézőpontból tekintve könyvünk komoly figyelmeztető akar lenni. „A XX. századot épp oly veszedelem fenyegeti, mint aminő észrevétlenül a római világot érte, mely azután folyton süllyedt, míg a barbár századok sötétsége el nem borította.“ (28. l.) „Többször érezte már a görög kultúra nagy és jótékony hatását; nem lehet hiú a remény, hogy e forrásnak most is megvan a gyógyító ereje.“ (30. l.) Ez a remény szent meggyőződésként él szerzőnk lelkében, aki egy rajongó hellenista alapos tudásá-

val és szívének egész melegével száll síkra a görög szellem örök és egyedül üdvözítő volta mellett. Ez előny, de egyben hátrány is, mert eleve bizonyos egyoldalúságra, elfogultságra csábít, így pl. amikor az „igazi műveltséget“ a görög nyelv ismeretéhez köti. (26. l.) Hiszen a 42. lapon, utalással Shakespeare-re, ő maga mondja, hogy: „Igazi költő megérezheti (a görög szellemnek) nagyságát, ha nem is érti a nyelvet“. A görögök szellemi felsőbbiséget Geréb azzal magyarázza, illetőleg igazolja, hogy a görög nemzeti géniusszal megáldott kiváltságos nép volt, amelyből egyéni géniusszal rendelkező felsőbbrendű emberek aránylag nagy számmal kerültek ki. (13–15. l.) De hát akkor ki vagy mi bizonyít az ellen, hogy a nép és az egyén géniuszának ez a párhuzamos jelensége nem fog egy más korban és földünknek más részén megismétlődni, s hogy ne akadhassanak olyan kiváltságos egyének és népek, akik és amelyek véralkatuknál, hogy úgy mondjam születésüknél fogva magukban hordozzák az „örök görög lelket“, még ha Homerost eredetiben nem olvasták volna is? Szerzőnknek összefoglaló fejtegetései a 96. lapon egyébként lehetővé teszik a kölcsönös megértést. Végül, ha valóban akkora őserő lakozik a hellenizmusban, amit mi készséggel elismerünk, akkor ne féltsük, mert önerejéből fel fog támadni, mihelyt a viszonyok kedvezőbbek lesznek. De ma, amikor a tudomány-szomjas ifjú robotolni kénytelen, hogy egyetemi tanulmányait folytathassa, sőt ezeket sokan abbahagyják és boltossegédeknek, iparosoknak szegődnek, senkitől sem vehetni zokon, hogy a koplaltató eszmények helyett a tápláló valóságok felé fordul.¹ Tehát nem csupán az Amerikából átcsapott utilitárius szellem az oka a középiskolai görög tanulmányok hanyatlásának, hanem a mai élet parancsoló szava, amely még dörgedelmesebb lett a háború kártevésai után. Csak természetes, hogy szerzőnk emiatt fölajdul (23. és köv. l.), valamint hogy nem új az a megállapítás sem, amely szerint „sokkal nagyobb kincs rejlik a görögben, mint a latinban“.

Geréb, aki saját bevallása szerint az angol Mahaffy nyomdokain halad, időszzerű és becsületos munkájával hasznos szolgálatot tett irodalmunknak és sok élvezetes órát fog szerezni annak a, sajnos, mindjobban megfogyatkozó „művelt magyar közönségnek“, amely az élet gondjai vagy az aranyborjú imádása mellett még önművelésre is ráér. Ez a mű, amely előttük ismeretlen és csodálatraméltó világot fog feltárni, egyben jó értelemben vett magyar könyv is, mert a világirodalom mellett részünkre is igyekszik a görög kultúra tanulságait levonni és mindvégig utal a megfelelő magyar párhuzamokra (pl. 42., 46., 62., 108. l.). A szerző világos, vonzó, csaknem azt mondanók: a

¹ A *Berliner Tageblatt* 1921 nov. 10-i (518.) sz.-ban meglegedéssel állapítja meg, hogy az egyetemi képesítési apák fiai, még ha kiváló értelmi tehetségűek is, igen nagy számmal fordulnak a kézművesség felé s különösen a faszobrászati, gépépítési és finom műszerészi pályát karolják fel. Ha Németországban így van, vajjon mitévő legyen Csonka-Magyarország küzködő, sanyargó ifjúsága?

franciáktól ellesett népszerűen tudományos előadásban végigvezeti az olvasót a görög irodalomnak, művészetnek és tudománynak minden ágán, különös elmélyedéssel és meglepő hozzáértéssel foglalkozik a görög zenével (103–112. l.) és mindvégig leköti a figyelmet. Egy érdekes és időszerű függelékben Plátót mutatja be mint a feminizmusnak első prófétáját az *Allam* című nagy dialógusa alapján.

A bécsi tudományos akadémia elnöke, Dr. Redlich Oswald, az 1920. jún. 2-i közgyűlésen rámutatott arra, hogy egy eszményellenes, a szellemi munkával és termeléssel ellenséges és azt lebecsülő áramlat vonul ma végig a világon. H. G. Wells, az általánosan ismert angol író, egyik minapi cikkében azt mondja, hogy „az emberiséget már csak a nagy ideálok menthetik meg”. De vajjon csak görög eszmények vannak a világon és a *szeretet* teljesen kihalt volna? — *Die Macht des Guten auf der Erde hiesse besser des Guten Ohnmacht*, mondja Gerhart Hauptmann *Indipohdi* című, most megjelent drámái költeményében. (Berlin, 1921. 16. l.) Ha ezt a csodát, a szeretet uralmának meghonosítását e földön, remélhetnők a görög szellemtől, akkor végleg meghódolnánk előtte.

K. F.

Dr. Vértés O. József: Az ideges gyermek. Budapest, 1922. Kempfner Sándor kiadása. (144 lap.)

A szerző ebben a munkájában azt akarja bebizonyítani, hogy az a gyermek, aki a középiskolában lelki felzaklatottságánál, ideges alkatánál, gyengébb képességeinél fogva a többi tanulóval együtt nem boldogul, olyan érték, amelyet az idegesek intézetén keresztül a középiskola számára meg lehet, sőt meg is kell tartani s nyugodt lélekkel lehet a felső iskolákba, felelősségteljes állásokba irányítani. A szerző fölkészültséggel és ambícióval foglalkozik a kérdéssel s mondanivalóit világosan, könnyen érthető nyelven adja elő.

A könyv négy fejezetre oszlik. Az elsőben a gyermekkori idegességet tárgyalja. Azt mondja, hogy az ideges tanulók közt nem látunk középúton haladókat, csak jó- és gyengetehetségűeket. (Megjegyzendő: az idegességnek nem a mindennapi, könnyen múló eseteiről, hanem súlyosabb és tartós idegességi állapotokról van szó.) És ezt úgy magyarázza meg, hogy ha közepes tanuló bármi okból idegessé válik, közepes tehetsége leromlik és a gyengék csoportjába süllyed le, míg a jötehetségű megtartja képességeit, ha mindjárt idegessé lesz is. (19. l.) Idevágó érvei azonban nem meggyőzők. Lehet, hogy egyik-másik esetben tényleg így van, de tételét nagy általánosságban, az idegesekre vonatkoztatva nem tudom aláírni. Nem tudtak meggyőzni azok a pszichológiai vizsgálatok sem, amelyekre a szerző állításának bebizonyításában hivatkozik, mert először is vizsgálatainak legnagyobb része az emlékezettel foglalkozik és tartasuk bármi nagyra az emlékezetet, kétségtelen, hogy az emberi lélek nemcsak emlékezetből áll. Azután a közvetlen emlékezet vizsgálatánál nem közli a megvizsgált gyermekek életkorát, fiatalabb és idősebb gyermekek értékeit egyenlőknek veszi, holott tudjuk, hogy a közvetlen emlékezet a korról párhuzamosan — még a